

Sjabbat 30 juli/5 augustus 2005 / 23 tammoez/1 av 5765

Sidra: Matot/Maäsee, Bemidbar [Numeri] 30:2-32:42; Dasberg choemasj deel II, blz. 135-143

Haftara: Jirmijahoe [Jeremia] 1:1-2:3; Dasberg choemasj deel II blz. 260

Vertaling: Paula Pat-El

Voor het origineel zie www.kolel.org/pages/5763/matotmasei.html

ONZE TORATEKST

Wanneer een vrouw de Eeuwige belooft iets te zullen doen of de verplichting aangaat zich van iets te onthouden terwijl ze nog als meisje bij haar vader woont, en haar vader zegt er niets van wanneer hij hoort van haar gelofte of van de verplichting die ze op zich heeft genomen, dan blijven al haar geloften en alle verplichtingen die ze op zich heeft genomen geldig. Maar als haar vader bezwaar maakt zodra hij ervan hoort, verliezen al haar geloften en alle verplichtingen die ze op zich genomen heeft hun geldigheid. De Eeuwige ontheft haar ervan omdat haar vader bezwaar heeft gemaakt.

Is ze bij haar trouwen nog gebonden door geloften die ze heeft gedaan of door een onbezonnen toezegging, en zegt haar man er niets van zodra hij ervan hoort, dan blijven haar geloften en de verplichtingen die ze op zich genomen heeft geldig. Maar als haar man bezwaar maakt zodra hij ervan hoort, doet hij de gelofte waardoor ze gebonden is of de onbezonnen toezegging die ze heeft gedaan teniet, en de Eeuwige ontheft haar ervan.

Wat de geloften van weduwen en verstoten vrouwen betreft: alles waartoe zij zich verplicht hebben, moeten ze nakomen..

(Bemidbar [Numeri] 30:4-10)

HET COMMENTAAR VAN DE WEEK

Dr. Ellen Frankel geeft op een creatieve manier uiting aan het vrouwelijke standpunt van de joodse traditie. Zij schrijft:

DE RABBIJNEN LEREN ONS: Wij Joden namen altijd het doen van een gelofte zeer serieus. Het derde Gebod waarschuwt ons om Gods naam niet zomaar te gebruiken. We hebben altijd aangedrongen bij mensen om indien mogelijk het doen van geloften te vermijden, daar de gevolgen van het niet nakomen ervan Gods toorn zou kunnen ontketenen. Hoewel Joden over het algemeen geloften niet meer in een dergelijk theologisch kader zien, worden we iedere Jom Kipoer herinnerd aan hun bindend gezag als we ze symbolisch nietig verklaren in het Kol Nidré. Natuurlijk doen we God iedere dag de gelofte van onze trouw als we Zijn eenheid in onze gebeden erkennen.

ONZE DOCHTERS VRAGEN: Als geloften eens zo uitermate belangrijk waren, waarom verbiedt de Tora afhankelijke dochters en getrouwde vrouwen zelfstandig geloften af te leggen?

SERACH BAT ASJER DE HISTORICA ANTWOORDT: In "die tijd" waren vrouwen over het algemeen ondergeschikt aan het gezag van de man en bezaten weinig of geen economische macht. Daarom kon een vrouw niet weggeven wat niet aan haar behoorde - het eigendom van haar vader of van haar man - of zelfs maar een gelofte doen die haar toch al

gelimiteerde vrijheid nog meer zou beperken - door bijvoorbeeld Nezira (een vrouwelijke nazireeër, zie Bemidbar hoofdstuk6) te worden.

LILITH DE OPSTANDIGE GEEFT ALS COMMENTAAR: Hoeveel vrouwen leven "in deze tijd" nog alsof zulke aartsvaderlijke principes nog de dienst uitmaken!

Ellen Frankel, *The Five Books of Miriam: A Woman's Commentary on the Torah* (San Francisco: Harper Collins, 1996), p.237-238.

PEROESJ: ONZE VERKLARING

Dit is de een passage in de Tora waarbij wij als moderne, liberale Joden onze stekels opzetten, maar waar het traditionele Jodendom nauwelijks een wenkbrauw optrekt. Deze week lezen we uit sidra Matot, en hier, aan het begin van de sidra vinden we een vijftien pesoekim (verzen) lang uitgesponnen discussie over de regels waaraan geloftes en eden moeten voldoen. Zoals ze traditiegetrouw begrepen worden, vertegenwoordigt het woord *nèdèr* - een "gelofte" - en bindend belofte om iets te doen, terwijl het woord *sjewoe'a* - een "verplichting" - een belofte vertegenwoordigt om zich van iets te onthouden. Waar [Ellen Frankel](#) op wijst in haar voorwoord van haar commentaar op Matot: de ene openingspasoek spreekt Israëlitische mannen aan, "draagt hen op om de uitgesproken geloftes die zij doen, na te komen." De volgende veertien pesoekim gaan specifiek over vrouwen; breed uitwijdend over de grenzen aan hun vrijheid om zich te binden met hun eigen woorden." (pag.237) Afhankelijke vrouwen, die in het huis van hun vader of hun man wonen, kunnen zich slechts houden aan gezworen eden of gedane geloftes als ze de man onder wiens heerschappij zij leven het er mee eens is en het goedkeurt. De enige vrouwen die onafhankelijke eden en geloftes mogen afleggen zijn weduwen en gescheiden vrouwen.

Doordat Frankel de opvattingen van vrouwen uit onze traditie verwoordt, legt zij enerzijds de Toratekst uit en daagt zij anderzijds deze tegelijkertijd uit. Frankels "Rabbi's" (mannen) leggen de algemeen aangenomen traditie uit, die geloftes en eden zeer serieuze zaken vindt. Bijbelse geloftes en eden werden gedaan door de naam van God uit te spreken en als die niet werden nagekomen, al dan niet opzettelijk, dan werd dat beschouwd als het ijdel gebruiken van de naam van God, een overtreding van de derde van de Tien Geboden. Daarom heeft de joodse traditie er altijd op aangedrongen dat Joden als dat enigszins mogelijk is, zich weerhouden van het zweren van eden en het doen van geloftes. Als een gelofte of een eed absolute noodzaak is, dan mag je onder geen beding je belofte breken, zo staat geschreven in de Tora (Bemidbar 30:3.)

Maar de "Dochters" [vrouwen] van Frankel trekken vervolgens de traditie in twijfel door te vragen: waarom, als geloftes als zo serieus worden beschouwd, wordt het in de praktijk aan afhankelijke vrouwen steeds weer verboden worden om zelfstandig eden en geloftes op zich te nemen?

De "historicus" antwoordt met de simpele uitleg: zo was het in een oude patriarchale maatschappij. Vrouwen waren het bezit van de mannen, met weinig of geen vrijheid om zelfstandig wat dan ook te ondernemen, en zonder enige economische macht. Vrouwen waren ondergeschikt aan mannen, en elke verandering in hun status zou gevolgen hebben voor de dominerende man in hun leven.

Daarom had de vrouw geen recht om iets te veranderen zonder toestemming van de man. Daarbij moet echter aangetekend worden dat de Toratekst er heel duidelijk over is dat de vader of de echtgenoot de gelofte van een vrouw slechts nietig kan verklaren als hij er bezwaar tegen maakt zodra hij ervan hoort. (Bemidbar 30:6,8) Als hij nalaat om direct bezwaar te maken, dan is de gelofte geldig en zelfs de man kan er niets tegen beginnen. De Tora maakt onderscheid tussen vrouwen die leven zonder de bescherming van een mannelijke autoriteit, dus gescheiden vrouwen en weduwen, en getrouwde en jonge ongetrouwde vrouwen. Maar er wordt geen status gegeven aan volwassen vrouwen die niet trouwen. Een dergelijk geval zou in Bijbelse tijden onhoudbaar geweest zijn.

Frankel besluit met een verklaring uit "Lilith de Opstandige". De midrasj en de mystieke traditie duiden Lilith aan als de eerste vrouw van Adam, die door God gelijk met Adam werd geschapen (Berésjit [Genesis] 1:27). Maar Lilith vluchtte toen Adam haar onderwerping eiste, en daar traditionele teksten de opstandige vrouw in een kwaad daglicht stellen, wordt verteld dat zij haar toevlucht vond onder de demonen. Lilith is gerehabiliteerd en wordt door hedendaagse joodse feministen beschouwd als de eerste vrouw die zich verzette tegen de patriarchale autoriteit. Aan het eind van het commentaar is het Lilith die zich verzet tegen het historische mannelijke machtsmonopolie door te benadrukken dat dit niet iets is dat, zoals de "historicus" suggereert, gebeurde in "de dagen van weleer". Heden ten dage leven nog steeds vele vrouwen in de wereld onder het gezag van mannen en met weinig of geen macht.

EEN ANDERE MENING

De Tseëna Oereëna, de klassieke Jiddische anthologie van commentaar op de midrasj, (vooral voor vrouwen bedoeld) stelt dat wat de Tora te zeggen heeft over de geloftes van vrouwen simpelweg bedoeld is om de ernst van alle geloftes te benadrukken.

Er staat (Bemidbar 30:4):

Als een vrouw een gelofte doet en zij onder de autoriteit van haar vader staat, dan, als de vader de gelofte voor nietig verklaart, mag ze hem niet vervullen. Als ze een echtgenoot heeft en de man verklaart de gelofte voor nietig, mag ze deze eveneens niet vervullen.

Bijvoorbeeld, als ze gezworen heeft geen fruit te eten, of te vasten, of niet te baden, of geen gemeenschap te hebben met haar man, dan mogen deze geloftes door haar echtgenoot als nietig worden verklaard, en dan moet ze ervan afzien.

Een eed zweren is een ernstige zonde, zelfs als men van plan is na te komen wat men gezworen heeft. Koning Jannai had duizend steden, en die werden allemaal vernietigd omdat de inwoners ervan steeds weer zwoeren, zelfs met oprechte intentie.

Dit gebeurde omdat ze Gods naam ijdel gebruikten. Hoeveel erger is het dan als mensen valse eden zweren; zij zullen zeer zeker worden gestraft!

Maar als mensen eden zweren omdat ze bang zijn dat hun slechte neigingen hen zullen afhouden van rechtvaardige daden, dan is het toegestaan.

Uit: The Weekly Midrash - Tz'enah Ur'enah - The Classic Anthology of Torah Lore and Midrashic Commentary (Brooklyn: Mesorah Publications, 1994), p.803.

Hmmm, wat moeten wij nu met dit alles? Eden en geloftes moeten in deze tijd nog steeds als serieuze zaken beschouwd worden en de Tora heeft ons op dit gebied veel wijsheid te bieden. De joodse traditie benadrukt keer op keer de grote macht die onze woorden hebben, en eden en geloftes hebben dat in nog hogere mate: zij zijn machtige woorden die ons binden aan iets dat wij dan moeten ondernemen. Eden en geloftes hebben sociale en juridische gevolgen en dit is de vorm waarin we ze in deze tijd meestal tegenkomen. Een eed of een gelofte staat gelijk aan een verbaal contract, en net als bij ieder ander soort contract moeten we de gemaakte verplichtingen nakomen.

Maar tegelijkertijd is een eed in de joodse traditie ook een plechtige belofte gedaan op de naam van God. Zoals hierboven is uitgelegd, is dat de reden dat we proberen die te vermijden. Dit feit geeft echter een eed of een gelofte tevens een spiritueel aspect dat opvallend afwezig is uit de meeste contracten of verplichtingen die we in deze tijd verzocht worden aan te gaan. Op veel manieren maakt dit – voor mij tenminste – eden en geloftes aantrekkelijker en betekenisvoller. Ik heb een lieve vriendin, (een gescheiden vrouw, dus ze hoeft zich geen zorgen te maken over beperkingen door haar vader of echtgenoot!) die kort geleden een kuisheidsgelofte aflegde - iets dat in deze tijd niet vaak gedaan wordt - als onderdeel van de spirituele discipline die in haar groeide. Ze merkte dat deze tijdgebonden eed een krachtige en zielsveranderende ervaring was, een onderneming die de kwaliteit van haar leven op veel manieren heeft verbeterd; haar meer bewust en waakzaam maakte, en haar merkbaar dichter bij God en zaken van de ziel bracht. Deze gelofte is iets dat ze met grote ernst aflegde, en dit heeft mij getoond hoe krachtig een gelofte zijn kan, als die ingegaan wordt met respect en de passende kawana – “geestelijke intentie.”

Als overtuigd democraat geloof ik dat we geluk hebben dat wij in een tijd leven waarin vrouwen vrij zijn om keuzes te maken voor zichzelf, om te leven zoals zij dat willen, om te kiezen voor een traditionele manier van leven of om zichzelf te uiten in een liberaler standpunt. We moeten allen doen wat voor onszelf betekenisvol is, ons laten leiden door onze traditie die altijd voor ons open staat en ons bewust te zijn van de wijsdom die ons omringt.

Eden en geloftes zijn zaken die serieus genomen moeten worden, maar niet vermeden. Als ze vervuld worden met de volle kracht van onze geest en eerbied voor onze God die we als getuige oproepen voor onze verplichting, kunnen dergelijke geloftes ons slechts sterken maken en ons dichter bij onze God doen komen.

TSÉ OE-LEMAD: GA EN LEER

- & 1. Onder welke omstandigheden zou er van ons geëist kunnen worden dat we een eed te zweren of een of gelofte doen? Waarom wordt van ons gevraagd een dergelijke gelofte te doen?
- & 2. Kijk naar het Kol Nidré in een orthodoxe en in een liberale machzor (gebedenboek) voor Jom Kipoer. Hoe worden eden en geloftes behandeld in deze teksten?
- & 3. Heb je ooit een eed moeten zweren of een gelofte moeten doen? Was je in staat om die na te komen? Op welke manier beïnvloedde dat je leven?

Links naar bronnen voor verdere studie

Sources

[ORT Navigating the Bible](#)

[Rasji in English](#)

Analysis

[What's Bothering Rasji](#) (Bonchek) elke week wordt een voorbeeld uit de sidra geanalyseerd.

[Nehama Leibowitz's Gilyonot](#) Een inleiding tot Nehama's methodologie met een voorbeeldspagina (met antwoorden) van iedere sidra.*)

[Conservative](#): Jewish Theological Seminary teksten en verklaringen in het Engels.

[Reform](#): Union for Reform Judaism – een keuze aan verklaringen, ook voor kinderen.

[Reconstructionist](#): uitgebreid keuze aan Diwré Tora

[Me-am Lo-ez](#): Bewerking van verklaringen uit de 18e eeuw, oorspronkelijk in Ladino. *)